

Helgoland

‘Do jobs follow people’ or ‘do people follow jobs’?

Naam: Louwe-Jan v/d Velde (s1819569)

Bachelorthesis

Begeleiders: Dirk Strijker & Jessica Vogelzang

Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen

Rijksuniversiteit Groningen

13-06-2013

Samenvatting

Helgoland was eens een florerend eiland met honderdduizenden toeristen per jaar en een dichtbevolkte bevolking. Toch is er in de laatste jaren een daling in zowel bevolking als in toerisme (Ritsema, 2010). In dit onderzoek wordt geanalyseerd hoe deze trend zich heeft ingezet en of er een verband is tussen de bevolkingsafname en de daling van het aantal toeristen op Helgoland. Daar hoort de volgende onderzoeksvraag bij:

In hoeverre is er een verband tussen de daling van het aantal toeristen en de bevolkingskrimp op Helgoland?

Het onderzoek richt zich op de relatie tussen bevolking en toerisme, en de werkgelegenheid dat toerisme met zich mee brengt, oftewel de relatie tussen wonen en werken. De onderzoeksvraag is beantwoord door middel van secundaire data, participierend observeren en een enquête. Aan de hand van een historische analyse en de enquête blijkt dat inwoners van Helgoland sterk afhankelijk zijn van toerisme, maar dat de bevolkingskrimp zich eerder voordeed dan de daling van het aantal toeristen. Uit de resultaten blijkt dat het niet eenduidig is vast te stellen of 'jobs follow people' of 'people follow jobs' (Hoogstra 2013), maar dat Helgoland wel neigt naar 'people follow jobs'.

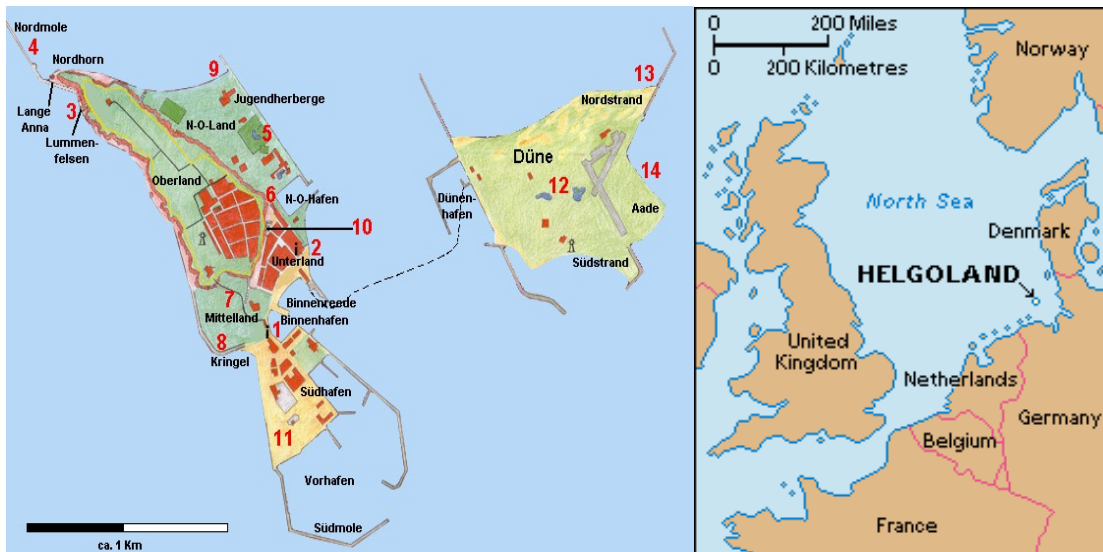
Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
1.1 Aanleiding.....	4
1.2 Probleemstelling.....	4
1.3 Opbouw.....	5
2. Theoretisch kader en conceptueel model	6
2.1 Theoretisch kader.....	6
2.1.1 Interacties tussen bevolkingsgroei en werkgelegenheidsgroei.....	6
2.1.2 Relatie bevolking en werkgelegenheid met toerisme op kleine, perifere eilanden	
2.2 Conceptueel model.....	8
2.3 Hypothesen.....	9
3. Methodologie	10
3.1 Secundaire data.....	10
3.2 Primaire data.....	10
4. Resultaten	12
4.1 Historische analyse Helgoland.....	12
4.2 Toerisme en werkgelegenheid.....	14
4.2.1 Bewoners Helgoland.....	15
4.3 Relatie werkgelegenheid en bevolking.....	16
4.4 Push en pull factoren Helgoland.....	17
4.4.1 Bewoners.....	18
4.4.2 Toeristen.....	19
5. Conclusie	21
6. Literatuurlijst	22
7. Bijlagen	24
7.1 Enquête.....	24
7.2 Uitwerkingen SPSS.....	25
7.2.1 Geslacht en bereikbaarheid Helgoland.....	25
7.2.2 Geslacht en werkzaam op Helgoland.....	26
7.2.3 Geslacht en afhankelijkheid toerisme.....	27
7.2.4 Status en bereikbaarheid Helgoland.....	28
7.2.5 Werkzaam op Helgoland en afhankelijkheid toerisme.....	29
7.2.6 Afhankelijkheid toerisme en vertrekken van Helgoland als toeristen uitblijven	
7.2.7 Werkgelegenheidssector en afhankelijkheid toerisme.....	31

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

Helgoland is een Duits eiland dat afgelegen in de Noordzee ligt (zie figuur 1). Met zijn oppervlakte van 1,7 km² is het één van de kleinste eilanden van Duitsland. Ondanks de kleine oppervlakte, is het eiland een trekpleister voor toeristen. Toch is in de laatste jaren het aantal toeristen gedaald (Ritsema 2010). Eén van die oorzaken zijn de hoge prijzen. Helgoland is niet goedkoop, terwijl de mogelijkheden voor een goedkope buitenlandse bestemming naar het zuiden steeds meer worden aangeboden. Ook het inwoneraantal is gedaald. Waren er in 1975 nog ongeveer 2400 inwoners, tegenwoordig zijn dat er ongeveer 1100 (Ritsema, 2010). In dit onderzoek wordt onderzocht of er een verband is tussen de bevolkingskrimp en de daling van het aantal toeristen op Helgoland en, als er een verband is, wat dan het verband is. Dus is de daling van het aantal toeristen de oorzaak van de bevolkingskrimp of is de bevolkingskrimp oorzaak van het dalende toerisme? Of is er geen verband te ontdekken?

Figuur . Helgoland (Picture My Life, 2012; How Stuff Works, 2013)

1.2 Probleemstelling

Om bovenstaand fenomeen te onderzoeken is de volgende hoofdvraag geformuleerd:

In hoeverre is er een verband tussen de daling van het aantal toeristen en de bevolkingskrimp op Helgoland?

Om antwoord te krijgen op de hoofdvraag zijn er verschillende deelvragen opgesteld ter ondersteuning voor de hoofdvraag:

- Hoe heeft het toerisme, het inwoneraantal en de werkgelegenheid zich ontwikkeld op Helgoland?
- Wat voor invloed heeft het toerisme op de werkgelegenheid op Helgoland?
- Wat is de relatie tussen de werkgelegenheid en inwonersaantallen op Helgoland?
- Welke factoren spelen een rol bij inwoners bij de keuze om te blijven of vertrekken van Helgoland?

1.3 Opbouw

Het onderzoek naar het verband tussen de daling van het aantal toeristen en de bevolkingskrimp op Helgoland is als volgt opgebouwd. In hoofdstuk 2 komen relevante theorieën aan de orde die te maken hebben met het concept ‘do jobs follow people’ or ‘do people follow jobs’ en de situatie van kleine perifere eilanden. Aan de hand van die theorieën is een conceptueel model opgesteld om de theorieën te visualiseren. Vervolgens wordt er een hypothese geformuleerd over de verwachte uitkomsten van het onderzoek. In hoofdstuk 3 wordt de methodologie van het onderzoek besproken, waarna vervolgens in hoofdstuk 4 de resultaten van het onderzoek uiteen worden gezet. In dit hoofdstuk wordt eerst een historische analyse van Helgoland gemaakt, waarna de relatie tussen werkgelegenheid & toerisme en de relatie tussen werkgelegenheid & bevolking wordt onderzocht, en tenslotte de push en pull factoren van Helgoland worden uiteengezet. In hoofdstuk 5 wordt de conclusie van het onderzoek geformuleerd met een discussie en aanbevelingen.

2. Theoretisch kader en conceptueel model

2.1 Theoretisch kader

2.1.1 Interacties tussen bevolkingsgroei en werkgelegenheidsgroei

Het proefschrift van Gerke Hoogstra, *Location changes of jobs and people: analyses of population-employment interactions and impacts of gender and geography* (2013), is leidend in dit onderzoek. Hoogstra (2013) stelt dat in onderzoek naar groeiverschillen tussen regio's en locaties binnen regio's één vraag centraal staat: gaan bevolkingsveranderingen vooraf aan werkgelegenheidsveranderingen of gaan werkgelegenheidsveranderingen vooraf aan bevolkingsveranderingen? In andere woorden, 'do jobs follow people or do people follow jobs?' In het onderzoek naar Helgoland staat economische groei niet concreet centraal, maar het concept is wel van belang voor de hoofdvraag 'In hoeverre is er een verband tussen de daling van het aantal toeristen en de bevolkingskrimp op Helgoland?'

De interacties tussen bevolkingsgroei en werkgelegenheidsgroei is niet meer eenduidig. Voorheen was 'people follow jobs' het kenmerk, maar door sociaal-culturele, economische, demografische en technologische ontwikkelingen is dat nu niet meer het geval. Nu is er nauwelijks meer een ruimtelijke samenhang tussen wonen en werken te ontdekken, door ontwikkelingen in mobiliteit, arbeidsrelaties, ICT ontwikkelingen en doordat tweeverdieners hun woonlocatie veelal moeten afstemmen op twee verschillende werklocaties (Hoogstra, 2013).

Om de interacties tussen bevolkingsgroei en werkgelegenheid te onderzoeken gebruikt Hoogstra een econometrisch model dat door Carlino & Mills (1987) is ontwikkeld. Deze methode analyseert bevolkings- en werkgelegenheidsveranderingen op regionaal niveau. Hoogstra (2013) gebruikt vier categorieën: 'geen interactie tussen wonen en werken', 'wonen volgt werken', 'werken volgt wonen' en 'wonen volgt werken en werken volgt wonen'. Uit de analyse van Hoogstra (2013) blijkt dat de resultaten vooral wijzen op 'werken volgt wonen', gevolgd door 'wonen volgt werken' en 'geen interactie'. Op gepaste afstand volgt 'wonen volgt werken en werken volgt wonen'. Nadat de verzamelde studieresultaten gewogen verdeeld zijn (waarbij de bijdrage van elke studie gelijk is), volgt nog meer dat 'werken volgt wonen'. Het aandeel 'wonen volgt werken' daalt hierbij aanzienlijk, wat betekent dat deze uitkomst in betrekkelijk weinig studies voorkomt. De analyse bevestigt het beeld dat de uitkomsten van studies naar de relatie tussen wonen en werken sterk uiteenlopen.

Hoogstra (2013) komt tot vijf factoren die de relatie tussen bevolkingsgroei en werkgelegenheidsgroei beïnvloeden. Deze vijf factoren zijn werkgelegenheidsgroepen, afstand, 'gender', tijd en ruimtelijk schaalniveau. De vraag is of alle vijf factoren invloed hebben op Helgoland, aangezien het een klein geïsoleerd eilandje is in de Noordzee. Afstand en ruimtelijk schaalniveau spelen in ieder geval een belangrijke rol in de relatie van bevolkingsgroei en werkgelegenheidsgroei (Hampton & Christensen, 2007; Seetanah, 2011). Zoals aangegeven ligt Helgoland redelijk afgelegen van het Duitse

vasteland (ongeveer 50 kilometer hemelsbreed). Qua relatieve afstand is Helgoland ook nog een flinke reistijd, namelijk ongeveer 2 á 3 uur met de boot. Het ruimtelijk schaalniveau speelt vermoedelijk ook een belangrijke rol. Met zijn 1,7 km² is Helgoland één van de kleinste Duitse eilanden en heeft daardoor weinig eigen 'resources'. Het eiland is dus afhankelijk van het vasteland. In het artikel van Hampton & Christensen (2007) valt te concluderen dat financiën van het vasteland essentieel zijn voor economische groei. Ook 'labor' komt in dit artikel naar voren als belangrijke variabele voor economische groei, oftewel werkgelegenheidsgroepen. Met werkgelegenheidsgroepen worden de verschillende bedrijfstakken en sectoren bedoeld waarin iemand werkzaam is. Omdat Helgoland zo gefixeerd is op toerisme (Furstmeier, 2013), is het zinvol dat de werkgelegenheid zich daar op richt. Deze voorgaande drie factoren (afstand, ruimtelijk schaalniveau en werkgelegenheidsgroepen) zijn relevant in het onderzoek naar de relatie tussen bevolkingsgroei en werkgelegenheidsgroei op Helgoland. Tijd kan dat ook zijn, want het toerisme zou seizoensgebonden kunnen zijn. Van 'gender' wordt verwacht dat het geen sterke invloed heeft. Hoogstra (2013) onderscheidt 'gender' in specifieke werkgelegenheidsgroepen en reistijd waarop interacties plaatsvinden. Omdat op Helgoland er geen groot verschil in specifieke 'gender' werkgelegenheidsgroepen is en het om een klein eiland betreft (dus korte reistijden op het eiland zelf) zal deze factor waarschijnlijk minder zwaar wegen. Hoogstra (2013) concludeert in zijn proefschrift dat op basis van bestaande studies moeilijk is te stellen dat 'werken volgt wonen' of 'wonen volgt werken' en dat bestaande beleidsmaatregelen (die uitgaan van 'werken volgt wonen') nog eens goed moeten worden nagekeken. Steinnes (1982) is zeker van zijn zaak: hoewel hij aangeeft dat er veel discussie is ten aanzien van het concept 'do jobs follow people' or 'do people follow jobs', is er volgens zijn onderzoek maar één uitkomst: 'jobs follow people' oftewel 'werken volgt wonen'. Er moet hier wel een kanttekening bij worden geplaatst. Steinnes (1982) deed zijn onderzoek voornamelijk in steden en liet kleine, perifere gebieden buiten beschouwing. Het is dus niet zonder meer vast stellen dat werken ook daadwerkelijk wonen volgt in perifere gebieden.

Hoogstra (2013) gebruikt het model van Carlino & Mills (1987) om de relatie tussen wonen en werken te onderzoeken. Verder zegt hij dat het vooral zaak is om te begrijpen waarom de interacties tussen bevolkingsgroei en werkgelegenheidsgroei niet overal hetzelfde zijn, en dat er meer aandacht moet worden besteed aan de bevolkings- en werkgelegenheidssamenstelling van plaatsen. Een andere theorie die aan de orde komt bij Carlino & Mills (1987) is de export base theory. Deze theorie veronderstelt dat werkgelegenheidsgroei een exogeen verschijnsel is en dat het een determinant is voor bevolkingsgroei. Economische en demografische variabelen liggen hier aan ten grondslag. Ook onderscheiden Carlino & Mills (1987) het klimaat als een belangrijke variabele, zowel het letterlijke klimaat als het werkklimaat. Omdat bevolkingsgroei en werkgelegenheidsgroei zo sterk met elkaar verbonden zijn, moet de lokale economische ontwikkeling zich richten op strategieën die bevolking zou kunnen aantrekken én te behouden, werkgelegenheid volgt dan vanzelf. Het artikel gaat dus uit van 'jobs follow people', maar of dit ook voor Helgoland geldt is maar de vraag. Carlino & Mills (1987) baseren hun onderzoek namelijk op US Counties.

2.1.2 Relatie bevolking en werkgelegenheid met toerisme op kleine, perifere eilanden

Er zijn wel degelijk onderzoeken gedaan naar de relatie tussen bevolkingsgroei en werkgelegenheidsgroei door toedoen van toerisme op kleine eilanden, bijvoorbeeld door Hampton & Christensen (2007), McElroy (2003), Briguglio (1995), Macleod (1999), Sinclair (1998) en Seetanah (2011). Het artikel van Hampton & Christensen (2007) gaat over de economische nadelen die kleine, perifere eilanden met zich meebrengen, zoals beperkte comparatieve voordelen, hoge transportkosten, het gebrek aan natuurlijke grondstoffen en weinig kennis. Daarom zijn kleine, perifere eilanden kwetsbaar voor exogene factoren. Zo ook Jersey, een klein Engels eiland vlakbij de kust van Frankrijk. Het toerisme is daar, net zoals in Helgoland, aan het afnemen.

McElroy (2003) beschrijft hoe het toerisme zich heeft ontwikkeld op kleine eilanden. Hier gebruikt hij een aangepaste model van Butler (1980) voor. Het model van Butler (1980) kent zes opvolgende stadia van ontwikkeling: emergence/discovery, involvement, growth, consolidation, maturity/stagnation en decline/rejuvenation. Het model wordt ook wel het 'self-destruct theory of tourism' genoemd (Holder, 1988 in McElroy, 2003). McElroy (2003) maakt hier de aanpassing door het model in drie stadia te verdelen: low-density emerging destinations, growing intermediate islands en mature high-density resort areas.

Factoren die mede bepalen waarom toeristen naar een specifieke plek op vakantie gaan en waarom bewoners wel of niet op Helgoland blijven wonen zijn push en pull factoren (Klenosky, 2002).

2.2 Conceptueel model

In het proefschrift van Hoogstra (2013) komen verschillende factoren en variabelen aan de orde om de relatie tussen wonen en werken te begrijpen, namelijk werkgelegenheidsgroepen, afstand, 'gender', tijd en ruimtelijk schaalniveau. Dit leidt tot het volgende conceptueel model:

De vijf bovengenoemde factoren/variabelen zijn alle verwerkt in het conceptueel model. Met de pijlen naar '**do jobs follow people or do people follow jobs?**' wordt aangeduid dat deze factoren/variabelen invloed hierop hebben. Tussen 'gender' en afstand is ook een pijl te vinden, want afstand heeft invloed op 'gender' zoals is beschreven.

2.3 Hypotheses

Verwacht wordt dat de daling van het aantal toeristen de oorzaak is van de bevolkingskrimp. Omdat Helgoland zich vooral toespitst op toerisme, zal de werkgelegenheid zich daar ook op georiënteerd zijn (Hampton & Christensen, 2007; Macleod, 1999; McElroy, 2003). Door daling van het aantal toeristen, zal de werkgelegenheid dalen. En als de werkgelegenheid daalt, zullen de inwoners vertrekken en elders hun brood gaan verdienen.

3. Methodologie

In het onderzoek naar Helgoland en hoeverre er een verband is tussen de daling van het aantal toeristen en de bevolkingskrimp, wordt er gebruik gemaakt van secundaire data in combinatie met primaire data, namelijk een enquête (zie bijlage 1).

3.1 Secundaire data

Secundaire data is een belangrijk onderdeel bij de historische analyse van Helgoland. Het boek van Ritsema (2010) is een handig hulpmiddel geweest in deze analyse. Het proefschrift van Hoogstra (2013) is de voornaamste bron van informatie om de relatie tussen werkgelegenheid en inwonersaantallen op Helgoland te onderzoeken. Om de relatie tussen de werkgelegenheid en inwonersaantallen op Helgoland te onderzoeken is het noodzakelijk om te weten of ‘jobs follow people’ of ‘people follow jobs’. Hoogstra heeft hier onderzoek naar gedaan. Hij concludeert in zijn proefschrift dat het moeilijk is om voor een bepaalde regio zonder meer vast te stellen of werkgelegenheidsveranderingen voorafgaan aan bevolkingsveranderingen of dat bevolkingsveranderingen juist voorafgaan aan werkgelegenheidsveranderingen. Ook wordt gebruik gemaakt van secundaire data door te kijken naar de algemene invloed van toerisme op werkgelegenheid.

3.2 Primaire data

Naast secundaire data wordt primaire data gebruikt in de vorm van een enquête. Met de enquête is nagegaan wat voor beroep de inwoners van Helgoland beoefenen en of dat dan afhankelijk is van toerisme, en welke factoren een rol spelen bij inwoners bij de keuze om te blijven of vertrekken van Helgoland. Inwoners worden gevraagd naar de push en pull factoren van Helgoland. Welke aspecten van Helgoland zorgen ervoor dat mensen er willen blijven wonen of juist willen vertrekken? Dit is in de enquête in de vorm van een open vraag gesteld om respondenten niet een antwoord in de mond te leggen.

De enquête (zie bijlage 1) bestaat uit drie delen. De eerste drie vragen worden door iedere respondent beantwoord, vraag 4 t/m 9 door uitsluitend bewoners die op Helgoland wonen en vraag 10 t/m 12 door uitsluitend mensen die het eiland bezoeken, oftewel de toeristen. De enquête is afgenomen op donderdag 16 mei in twee etappes. Op de bootreis van Cuxhaven naar Helgoland (die ongeveer twee uur duurt) zijn toeristen gevraagd deel te nemen aan het onderzoek. Uiteindelijk zijn hier 42 cases uitgerold. Op het eiland zelf is eerst een uur participierend observatie gedaan. Hiermee is onderzocht hoe Helgoland is opgezet en wat voor winkels/horeca er allemaal te vinden zijn en in welke mate Helgoland toerisme georiënteerd is. Daarna is er anderhalf uur geënquêteerd onder de bewoners van Helgoland door langs de huizen te gaan. Hier zijn nog eens 17 cases uitgekomen, zodat er uiteindelijk 59 cases in totaal zijn. Vervolgens zijn de cases

verwerkt in het statistische programma SPSS. Met dit programma is het mogelijk om statistische toetsen uit te voeren tussen verschillende variabelen. Zo kan er makkelijk worden nagegaan of er een significant verband bestaat tussen de verschillende variabelen.

De variabelen in de enquête (zie bijlage 1) zijn allemaal nominaal. Dit betekent dat de variabelen niet te rangschikken zijn en er geen verhoudingen berekend kunnen worden (Norusis, 2008). Om twee nominale variabelen met elkaar te vergelijken, wordt de chi-kwadraat toets gebruikt. Er zijn echter ook voorwaarden aan die toets verbonden, waaronder de voorwaarde dat maximaal twintig procent van de waarden kleiner mag zijn dan vijf. Aan deze voorwaarde werd niet voldaan. Dit kan verholpen worden door groepen te rangschikken, maar de antwoordmogelijkheden waren beperkt tot 'ja', 'nee' en 'geen mening'. Deze groepen zijn niet te rangschikken, dus wordt 'geen mening' als missing value gerekend. Daardoor is het mogelijk om een 2x2 kruistabel met een chi-kwadraat toets toe te passen. Er wordt echter niet gekeken naar de uitkomst van de chi-kwadraat toets, maar naar de Fisher's Exact toets. De Fisher's Exact toets wordt gebruikt om het te toetsen of het verschil tussen twee variabelen in een 2x2 kruistabel significant is (Norusis, 2008).

Naast de enquête is er contact geweest met Helgoland Touristik. Dit is een bureau dat zich bezig houdt met alles wat met toerisme te maken heeft op Helgoland. Tevens is geprobeerd contact te krijgen met het Helgoland Museum, dat alles af weet van de historie van Helgoland, maar daar is geen antwoord op gekomen. Aan hen is gevraagd wat de relatie is tussen toerisme en bewoners op Helgoland en de relatie tussen toerisme en werkgelegenheid op Helgoland.

De uitkomsten van de enquête, de data in SPSS, de statistische toetsen en het contact met Helgoland Touristik is uitgewerkt in de resultaten.

4. Resultaten

4.1 Historische analyse Helgoland

De eerste verschijnselen van toerisme op Helgoland zijn terug te vinden in 1826. Bewoner Jacob Andersen Siemens opent het *Seebad*, een soort openlucht zwembad. In dat jaar komen er ongeveer 100 toeristen het eiland bezoeken. 12 jaar later, in 1838, is dat aantal al vertiendubbeld naar 1000 toeristen. Vanaf die tijd heeft het toerisme zich sterk ontwikkeld, ook is dat te merken aan het aanbod van veerboten: opeens bieden 2 veerdiensten, de *Patriot* en de *Elbe*, regelmatig een bootreis aan naar Helgoland. Helgoland wordt een populaire bestemming voor mensen die de hoge prijzen kunnen betalen (Helgoland was in die tijd redelijk duur). Tevens komen de meeste toeristen uit Duitsland, terwijl het eiland op dat moment in Britse handen is (Ritsema, 2010).

In 1890 wordt Helgoland van Duitsland. Dit heeft gevolgen voor de bevolking. Nadat Helgoland in Duitse handen is gekomen, wordt Helgoland steeds meer gebruikt als militair gebied en moeten de oorspronkelijke bewoners het eiland delen met Duitse soldaten. In 1914, wanneer de Eerste Wereldoorlog uitbreekt, moeten zelfs alle 3417 inwoners van Helgoland het eiland verlaten om plaats te maken voor 4000 Duitse soldaten. Nadat de oorlog is afgelopen (1918), komen de meeste oorspronkelijke inwoners van Helgoland weer terug om hun leven op te pakken. In deze tijd kwam de werkgelegenheid vooral uit de visserij en toen ook al het toerisme. Het toerisme neemt na de Eerste Wereldoorlog ook sterk toe. In 1919 hadden nog 11.000 toeristen de moeite genomen om Helgoland te bezoeken, in 1928 was dat aantal al gestegen tot 180.000. In 1933 komen de Nazi's aan de macht in Duitsland, dit heeft ook gevolgen voor het toerisme op Helgoland. Het toeristenaantal blijft weliswaar stijgen, maar de aard van de toeristen veranderd wel. Waren de eerste stroom toeristen nog mensen met hoge inkomens, in de periode 1933-1939 zijn de toeristen vooral dagjesmensen van midden-hoge inkomens (en met een Nazi-symbool op hun kleding) (Ritsema, 2010).

Wanneer de Tweede Wereldoorlog op 1 september 1939 begint, wordt Helgoland onmiddellijk afgesloten voor toeristen. Het eiland was ook niet meer aantrekkelijk, want Dune (het tweede eilandje van Helgoland) is zelfs niet meer toegankelijk voor bewoners, zoals nog een paar andere plekjes. Toch wonen er dan veel mensen op Helgoland, namelijk ongeveer 9000 mensen. De werkgelegenheid kwam vooral uit militaire hoek: het voorzien van voedsel, ammunitie et cetera. Op 18 april 1945 ondergaat Helgoland een groot bombardement. Gelukkig zijn dan al veel bewoners gevlucht van het eiland, toch vinden nog 12 bewoners de dood op die fatale dag. Vanaf dat moment tot aan 1952 is Helgoland volledig onbewoond. Het is dan een oefenterrein voor het Britse leger (Ritsema, 2010).

Op 1 maart 1952 wordt het eiland terug gegeven aan de eilanders, tot op de dag van vandaag is 1 maart nog steeds een feestdag. Het eerste doel van de bewoners was om het eiland weer op te bouwen, want vele huizen waren verwoest. Met het bouwen van de huizen werd rekening gehouden met toeristen, zodat er een extra kamer bij de huizen werden gebouwd om toeristen in te kunnen ontvangen. Toeristen mochten het eiland weer

bezoeken, maar konden dat in het begin alleen in tentjes doen op het eiland Dune. Bijna alle werkende bewoners zijn vanaf 1952 afhankelijk van toerisme, zowel direct als indirect. In 1990 waren er nog 700.000 toeristen, tegenwoordig komen die aantallen niet boven de 500.000 (uitzonderingen daar gelaten) (Ritsema, 2010). De oorzaak hiervan is dat andere bestemmingen makkelijker en goedkoper te bereiken zijn in de globaliserende wereld, want Helgoland is tegenwoordig nog steeds relatief duur. Wel is Helgoland zijn tax-free status blijven behouden. Als dit niet het geval was, dan had het grote gevolgen voor de werkgelegenheid en de bewoners van Helgoland, want dan zouden de winkels met een tax-free status sluiten, waardoor er werkloosheid zou komen en dan zouden waarschijnlijk nog meer mensen het eiland hebben verlaten.

Tabel 1: Ontwikkeling bevolking en toeristenaantal op Helgoland in de periode 1953-2004 (Ritsema, 2010).

Jaar	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959	1960
Inwoners	88	253	350	868	1.483	1.196	1.903	1.700
Toeristen	39.100	65.200	143.500	167.438	230.131	279.793	382.658	382.721

Jaar	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970
Inwoners	2.200	2.351	2.809	2.984	3.388	2.705	?	3.328	2.395
Toeristen	449.344	490.391	550.950	560.013	570.774	589.856	625.804	724.950	730.005

Jaar	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979
Inwoners	?	?	?	2.398	2.396	2.341	2.341	2.313	2.308
Toeristen	831.387	796.537	822.276	719.259	702.639	716.107	676.585	635.678	590.292

Jaar	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
Inwoners	2.200	2.018	1.978	2.000	1.953	1.958	1.905	1.889	1.804
Toeristen	559.916	567.791	558.693	496.467	468.648	455.962	490.801	462.108	478.700

Jaar	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Inwoners	1.703	1.737	1.740	1.749	1.731	1.737	1.689	1.631	1.651
Toeristen	482.093	593.065	683.032	723.92	668.946	610.237	555.653	505.414	538.573

				7					
--	--	--	--	---	--	--	--	--	--

Jaar	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Inwoners	1.612	1.566	1.570	1.542	1.504	1.488	1.438
Toeristen	485.432	542.625	538.692	555.904	559.717	563.160	469.716

In tabel 1 wordt weergegeven hoe de bevolking en toeristenaantal zich heeft ontwikkeld in de periode 1953-2004. Zoals eerder vermeld was Helgoland tussen 1945 en 1952 onbewoond. Het is dus niet gek dat er in 1953 nog maar 88 inwoners waren op het eiland. Wel zijn er redelijk veel toeristen die het eiland in dat jaar bezoeken: 39.100. Waarschijnlijk komt dat doordat toeristen benieuwd zijn geweest naar hoe het eiland eruit zag na de bombardementen. Het inwoneraantal loopt op en in 1966 is de top bereikt, er wonen dan 3.388 mensen op Helgoland. Vanaf 1969 daalt het inwoneraantal alleen maar met uitzonderingen in de jaren 1983, 1985, 1990-1992, 1994, 1997 en 2000. Die uitzonderingen zijn echter miniem in aantallen, het gaat dan maar om een tiental mensen. Het toeristenaantal verloopt minder rechtlijnig dan de bevolkingsgroei. Tussen 1953 en 1971 neemt het toerisme toe, van 39.100 toeristen naar 831.387. Dat is ook direct het jaar met de meeste toeristen in de periode 1953-2004. Van 1972 t/m 1987 neemt het toerisme af, maar in 1988 neemt dat weer toe tot aan 1992, wanneer er 723.927 toeristen Helgoland bezoeken. Tussen 1995 en 2004 fluctueren de toeristenaantallen nogal met in het ene jaar een stijging en het andere jaar een daling, maar de aantallen komen in die periode nooit meer zo hoog als in de begin jaren 70, wanneer het toerisme haar hoogtij viert.

Navraag bij Helgoland Touristik over toerisme, bevolking en werkgelegenheid levert het volgende op van Klaus Furtmeier, Tourismusdirektor van het Nordseeheilbad Helgoland: *“Yes, there is a connection between the decline in inhabitants and tourists; the less tourist we have, the less people can live of it – we have an economic dependence on tourism of about 80%! Reason for the decline in tourists: Age of the ships, other forms of holidaymaking (cheap holiday flights abroad e.g.), huge investments in the “neue Bundesländer” after 1989 (opening of the wall in Berlin) with the consequence of less investments in tourism in the western part of Germany. In 2012 we had 320.000 guests in total including 250.000 day-trippers and appr. 70.000 holidaymakers. The population is 1.500 inhabitants (summer 2012)”* (Furtmeier, 2013). In de zomer van 2012 waren er volgens Furtmeier (2013) 320.000 toeristen op Helgoland. Dat is al een aanzienlijke daling ten opzichte van 2004, toen er 469.716 toeristen het eiland bezochten. Er wonen in de zomer van 2012 1.500 mensen op Helgoland, dit is dus niet gedaald ten opzichte van 2004. Toch is hier een kanttekening bij te plaatsen. In december 2011 woonden namelijk volgens verscheidene sites nog 1.131 mensen op Helgoland. Het kan ook zijn dat er in de zomer meer mensen op Helgoland wonen dan in de winter (bijvoorbeeld mensen die alleen in de zomervakantie op Helgoland wonen), waardoor beide inwonersaantallen wat overdreven zijn. Waarschijnlijk zit het inwonersaantal tussen de 1.100 en 1.500, dus ongeveer 1.300 inwoners.

Wat opvalt is dat de bevolking eerder begint te krimpen dan het toerisme. Na 1969 neemt de bevolking af, maar neemt het toerisme nog steeds toe. Na 1971 neemt het toerisme af, maar blijven de inwonersaantallen ongeveer gelijk. Vanaf de jaren 90 nemen zowel de bevolking en het toerisme geleidelijk af, maar uit de tabel valt nog niet te zeggen of ‘ jobs follow people‘ of ‘people follow jobs‘.

In het model van Butler (1980) zit Helgoland nu in het zesde stadium, namelijk decline of rejuvenation. Uit de historische analyse blijkt dat de bevolking en toeristenaantallen alsmear zijn gedaald, wat wijst op teruggang, maar in 2012 woonden er al weer 1.500 mensen op Helgoland, dus een stijging in de bevolking.

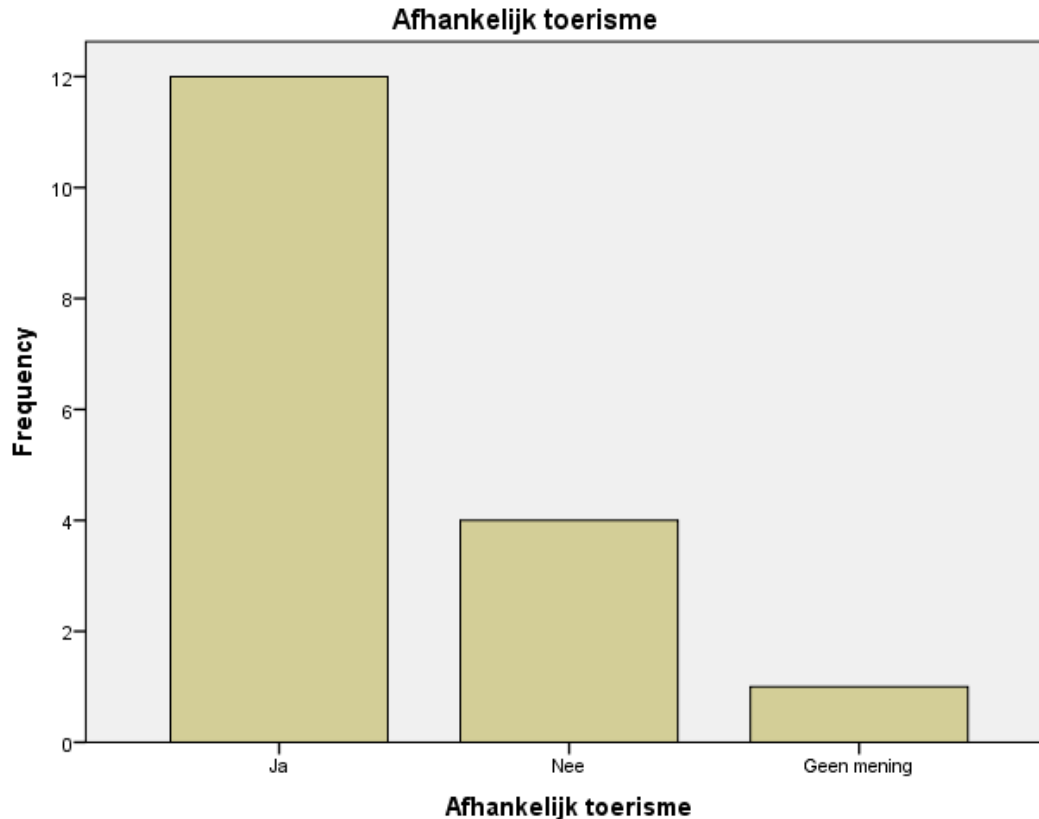
4.2 Toerisme en werkgelegenheid

Toerisme heeft een grote (positieve) invloed op de werkgelegenheid van een bepaald gebied en met name ook op kleine, perifere eilanden als Helgoland (Macleod, 1999). Restaurant, bars, general stores, boetiekjes et cetera pikken allemaal een graantje mee van toerisme, wat uiteindelijk ook een boost geeft aan de lokale economie. Restaurants hebben producten nodig om in voedsel te voorzien, die bijvoorbeeld weer van de plaatselijke visserij afkomstig zijn (Macleod, 1999). Macleod (1999) deed zijn onderzoek op La Gomera, één van de kleinste eilanden van de Canarische eilanden. Op La Gomera is de trend zichtbaar dat jonge werknemers zich steeds meer richten op toeristische activiteiten en minder op de primaire activiteiten als landbouw, maar het werk in de toeristische sector is vaak niet langdurig en afwisselend. Voor vrouwen gaf het toerisme in La Gomera wel nieuwe mogelijkheden. Voor de intrede van toeristen werkten vrouwen vooral in het huishouden. Na de intrede gingen vrouwen als serveerster werken of hielpen ze mee in de winkel, vrouwen werden onafhankelijk (Macleod, 1999).

4.2.1 Bewoners Helgoland

Van de 17 bewoners die zijn geënquêteerd op Helgoland, zijn er negen respondenten van het mannelijk geslacht en acht respondenten vrouwelijk. Daarvan geven er 12 (zeven mannen en vijf vrouwen) aan afhankelijk te zijn van toerisme, vier respondenten (één man en drie vrouwen) geven aan niet afhankelijk te zijn van toerisme (zie figuur 2). De drie vrouwelijke respondenten die aangeven niet afhankelijk te zijn van toerisme werken überhaupt niet of werken in een andere sector dan het toerisme (in dit geval het onderwijs). Eén respondent (man) heeft geen mening. Uit een Fishers's Exact toets blijkt dat er geen verband is tussen geslacht en afhankelijkheid van toerisme, want het significantieniveau is 0,569 (zie bijlage 2.3). Omdat dat getal groter is dan het betrouwbaarheidsinterval van vijf procent (0,05), valt er niet te zeggen dat er een verband is tussen beide variabelen. Er is ook geen verband te vinden tussen geslacht en werkzaam op Helgoland (significantieniveau 0,576) (zie bijlage 2.2).

Figuur 2: Bewoners Helgoland die afhankelijk zijn van toerisme

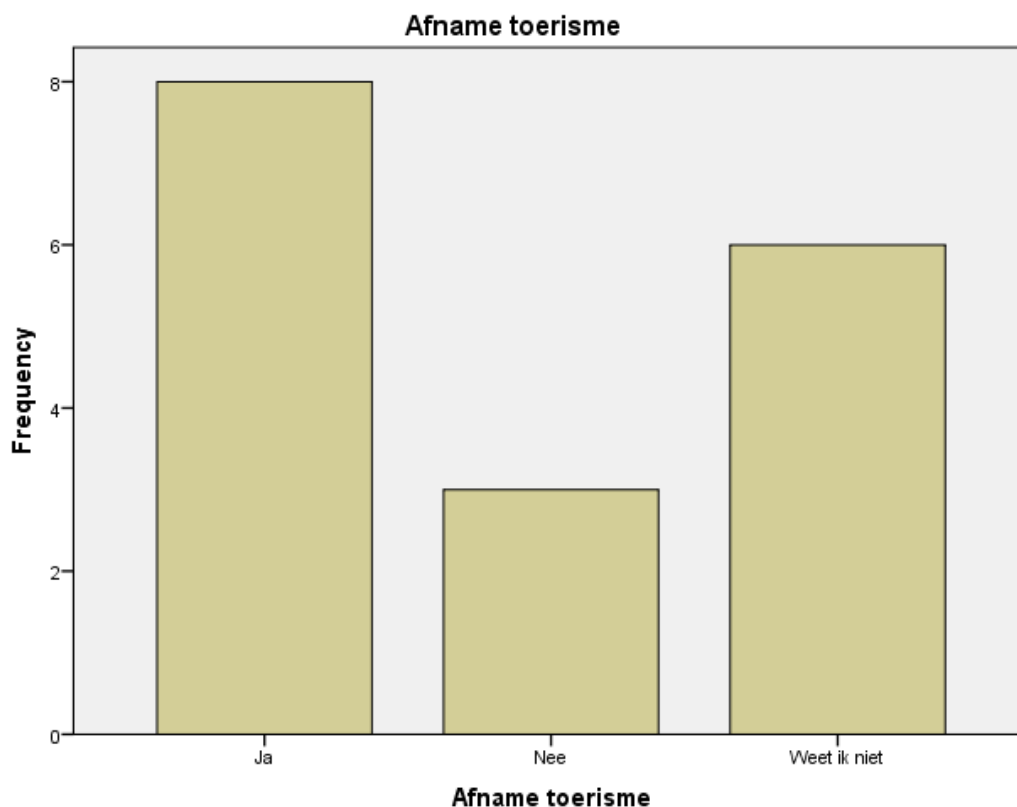

Tussen werkzaam zijn op Helgoland en afhankelijkheid van toerisme, is net geen verband. De Fisher's Exact toets geeft een significantieniveau van 0,05000, dus precies

0,05, dus is er net geen sprake van een verband (zie bijlage 2.5).

Wel is er een verband tussen afhankelijk zijn van toerisme en bewoners die vertrekken van Helgoland als toeristen uitblijven. Uit een Fisher's Exact toets komt een significantieniveau van 0,006 (zie bijlage 2.6).

Figuur 3: Bewoners Helgoland die aangeven te zullen vertrekken als toeristen uitblijven

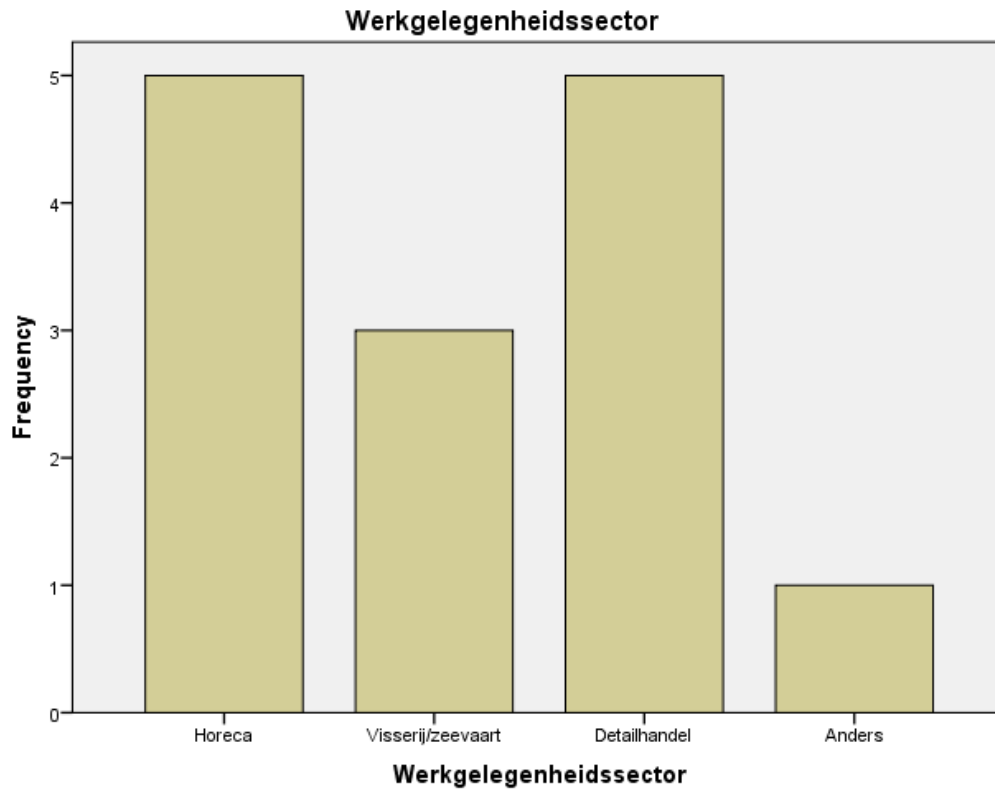

Op de vraag of bewoners zullen vertrekken als het toeristenaantal afneemt, antwoordden de respondenten als volgt, te zien in figuur 3: acht respondenten geven aan te vertrekken als toeristen uitblijven. Daarvan zijn vijf respondenten van het mannelijk geslacht en drie vrouwen. Drie respondenten geven aan te blijven (twee vrouwen en één man) en nog eens zes respondenten (drie mannen en drie vrouwen) weten niet of ze vertrekken of blijven als het toeristenaantal afneemt.

4.3 Relatie werkgelegenheid en bevolking

Uit de enquête blijkt dat van de mannen er acht op Helgoland werken en één niet, deze respondent was ook nog niet volwassen. Bij de vrouwen werken er zes op Helgoland en twee vrouwen werken niet. Er zit dus geen groot verschil in geslacht qua werken op Helgoland. Wel is er verschil in welke sector ze werken. Figuur 4 toont de bewoners per werkgelegenheidssector. Zowel in de visserij/zeevaart en horeca werken drie mannelijke respondenten en nog eens twee mannelijke respondenten werken in de detailhandel. De helft van de werkzame vrouwen werkt in de detailhandel. Twee vrouwelijke respondenten werken in de horeca en één vrouw werkt in een andere sector, namelijk in het onderwijs op de plaatselijke school. Geen enkele geënquêteerde vrouw werkt in de visserij/zeevaart. In bijlage 2.7 is te zien dat bijna alle werkgelegenheidssector afhankelijk is van toerisme. Alleen in de sectoren visserij/zeevaart en anders (de vrouwelijke respondent in het onderwijs) geeft één respondent aan niet afhankelijk te zijn van toerisme.

Figuur 4: Bewoners Helgoland per werkgelegenheidssector

4.4 Push en pull factoren Helgoland

In deze paragraaf worden de push en pull factoren van Helgoland belicht door middel van de enquête (zie bijlage 1). Eén van die factoren is bereikbaarheid (Hoogstra, 2013; Klenosky, 2002). In de enquête is zowel aan bewoners als toeristen de vraag gesteld of zij Helgoland goed bereikbaar vonden in afstand en reistijd, oftewel is Helgoland toegankelijk? In figuur 5 valt af te lezen dat 38 respondenten van de 59 aangeven Helgoland goed bereikbaar vinden, dat is 64,4%. Vier respondenten (6,8%) gaven ‘nee’ als antwoord, maar daar moet bij worden gezegd dat het hier om minderjarigen ging die op een (verplicht) klassenuitje mee waren. 28,8% van de respondenten gaf aan geen mening te hebben.

Figuur 5: Vindt u Helgoland goed bereikbaar?

Geslacht heeft geen invloed op de bereikbaarheid van Helgoland, evenals de status van de respondent (inwoner of toerist), met een respectievelijk significantieniveau van 0,628 en 1,000.

4.4.1 Bewoners

De push en pull factoren voor bewoners van Helgoland zijn getoetst door middel van de enquête (zie bijlage 1). In de enquête werden twee open vragen gesteld aan bewoners over dit onderwerp, te weten: *Wat zijn de redenen om op Helgoland te blijven?* en *Wat zijn redenen om van Helgoland te vertrekken?* 17 bewoners hebben deze vraag beantwoord. Op de vraag *Wat zijn de redenen om op Helgoland te blijven?* kwamen verschillende antwoorden. Het meest voorkomende antwoord was dat het lekker rustig is op Helgoland. Dit antwoord gaven 41,2% van de respondenten. Een mooie leefomgeving/natuur komt op de tweede plaats met 35,3%. Verder werden het wonen, de gezelligheid en toeristen als pull factor gegeven. De toerist stond bij 17,6% van de respondenten centraal bij de beantwoording van deze vraag, in de vorm van gezelligheid en het werk dat ze verschaffen (zoals in de horeca). Eén respondent gaf zelfs als reden om te blijven op Helgoland ‘als toeristen blijven komen’.

Bij de vraag *Wat zijn redenen om van Helgoland te vertrekken?* werden toeristen ook als belangrijk beschouwd. Drie respondenten geven als antwoord ‘als toeristen uitblijven’. Nog twee respondenten geven als aanleiding ‘als er geen werk meer is’. Deze respondenten gaven ook aan afhankelijk te zijn van toerisme. Een ander terugkerend

antwoord was dat de bewoners misschien wel wat dichterbij een stad zouden willen wonen of om een nieuw avontuur/uitdaging aan te gaan. Twee respondenten gaven ook aan dat ze geen redenen zagen om Helgoland te verlaten. Verder werd vogelpoep door één respondent als mogelijke aanleiding gezien om te vertrekken.

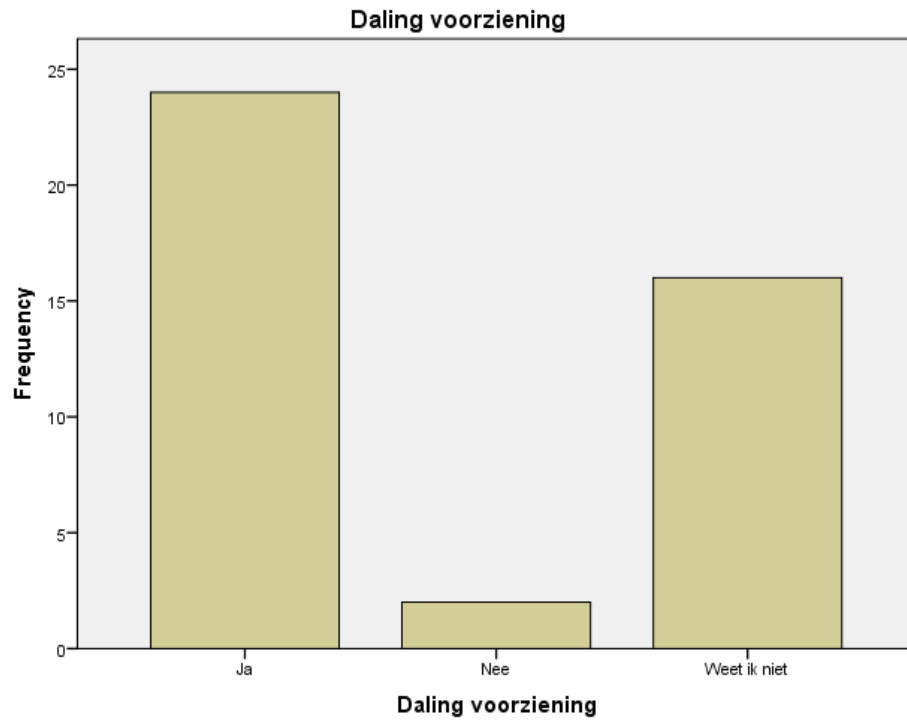
4.4.2 Toeristen

Ook de redenen voor toeristen om Helgoland te bezoeken zijn getoetst door middel van de enquête, in de vorm van de vraag 'Waarom bezoekt u Helgoland?'. Op deze vraag mochten toeristen meer dan één antwoord geven uit vijf mogelijke antwoorden: vogels kijken, natuur, strand, tax-free shoppen en anders. Het meest voorkomende antwoord is 'natuur' met 57,1% van de respondenten die dit antwoord gaven, gevolgd door 'vogels kijken' met 47,6%. 31% van de respondenten gaf aan 'Tax-free shoppen' als reden om Helgoland te bezoeken, het 'strand' werd het minst als reden gegeven met 16,7%. 38,1% van de respondenten gaf aan ook voor iets anders naar Helgoland te komen. Zij gaven antwoorden als 'geschiedenis' (18,8% van de 16 respondenten), 'dagje uit' (37,5%), 'weekendje weg', 'een eiland bezoeken' en 'klassenuitje' (allen 12,5%). Eén respondent gaf een andere reden aan om Helgoland te bezoeken, maar niet welke andere reden.

Opvallend is dat maar liefst 38 van de 42 respondenten aangeven maar 1 dag op Helgoland te blijven. De overige 4 respondenten blijven een paar dagen op Helgoland. Geen enkele toerist gaf aan een week of langer dan een week op Helgoland te vertoeven. Klaus Furtmeier (2013) gaf eerder al aan dat in 2012 van het totaal aantal toeristen van 320.000 er 250.000 toeristen bij zaten die Helgoland één dag bezochten, dit klopt dus met de resultaten.

Uit de vraag of toeristen Helgoland nog zouden bezoeken als de bevolkingskrimp zich doorzet en de voorzieningen zouden dalen, komen de volgende resultaten (zie ook figuur 6). 24 van de 42 toeristen (57,1%) geven aan Helgoland nog steeds te bezoeken als voorzieningen zouden dalen en de bevolking nog meer zou afnemen. Twee respondenten (4,8%) geven aan Helgoland niet te bezoeken als dit het geval was. De overige 38,1% (16 respondenten) hadden geen mening hierover. Dit valt te verklaren aan de hand van de antwoorden die toeristen geven waarom zij Helgoland bezoeken. Zoals aangegeven zijn 'natuur' en 'vogels kijken' de primaire redenen om Helgoland te bezoeken. Zelfs al zou de bevolking nog meer afnemen op Helgoland en zouden de voorzieningen dalen, voor natuur en vogels maakt dat niet uit, die zullen er altijd wel zijn. Tevens geven weinig respondenten aan om alleen voor tax-free shoppen naar Helgoland te gaan. De respondenten die dat wel deden gaven dan ook wel aan om Helgoland niet te zullen bezoeken als voorzieningen zouden dalen of die respondenten hadden geen mening op die vraag.

Figuur 6: Toeristen die aangeven Helgoland te bezoeken als voorzieningen dalen en de bevolking op Helgoland daalt

5. Conclusie

In dit hoofdstuk worden de resultaten besproken om vervolgens de onderzoeksvraag ‘*In hoeverre is er een verband tussen de daling van het aantal toeristen en de bevolkingskrimp op Helgoland?*’ te beantwoorden. Eerst worden de 4 deelvragen behandeld die zijn geformuleerd in hoofdstuk 1: Inleiding.

Uit de historische analyse blijkt dat de bevolking eerder afnam dan het toeristenaantal. Dat zou kunnen duiden dat ‘jobs follow people’, maar tevens is Helgoland 80% economisch afhankelijk van toerisme zoals Furtmeier (2013) eerder aan gaf. Dat bewoners van Helgoland afhankelijk zijn van toerisme blijkt niet helemaal uit de enquête. Uit de Fisher’s Exact toets komt een significantieniveau van 0,05. Dit betekent dat er net geen verband is aangetoond, maar dat komt waarschijnlijk door het lage aantal cases. Met dezelfde toets is wel aangetoond dat er een verband is tussen afhankelijkheid van toerisme en bewoners die vertrekken als toeristen uitblijven en ook zijn de onderscheiden werkgelegenheidssectoren afhankelijk van toerisme. De bewoners op Helgoland zijn vooral werkzaam in de horeca en de detailhandel, die sterk georiënteerd zijn aan toerisme. Toeristen geven aan Helgoland te blijven bezoeken, zelfs als de bevolking nog meer af neemt en de voorzieningen dalen.

Hoogstra (2013) onderscheidt tijd, afstand, ruimtelijk schaalniveau, ‘gender’ en werkgelegenheidsgroepen als de 5 factoren die de relatie tussen bevolkingsgroei en werkgelegenheidsgroei bepalen. Uit dit onderzoek komt niet naar voren dat tijd, afstand en ‘gender’ invloed hebben op de bevolkingskrimp en het dalend aantal toeristen op Helgoland. Het ruimtelijk schaalniveau is niet goed getoetst in dit onderzoek, daar is de invloed onduidelijk van. Werkgelegenheidsgroepen hebben wel invloed, want elke sector is in grote mate afhankelijk van toerisme en zoals aangegeven is er een verband tussen bewoners die vertrekken van Helgoland als toeristen uitblijven en afhankelijkheid van toerisme.

Uit de resultaten hierboven valt te concluderen dat in ieder geval ‘jobs follow people’ niet geldt voor Helgoland, want toeristen zullen blijven komen, ondanks als de bevolking daalt en de voorzieningen afnemen. Dit is dus in tegenspraak met Steinnes (1982). Er valt ook niet eenvoudig te zeggen dat ‘people follow jobs’. De statistische toetsen wijzen wel uit dat er een verband is tussen de daling van het aantal toeristen en bewoners die zullen vertrekken als toeristen uitblijven, maar toch moeten deze resultaten kritisch worden bekeken. 17 bewoners hebben de enquête ingevuld, zijn dat er genoeg om zinvolle uitspraken te doen over een verband tussen bevolkingskrimp en het dalende aantal toeristen? En is de Fischer’s Exact toets wel een goede maatstaf om verbanden te kunnen leggen? Uit de resultaten blijkt dat er een verband is, Helgoland sterk afhankelijk is van toerisme en dat Helgoland en de werkgelegenheid sterk op toerisme is georiënteerd. Dit neigt naar ‘people follow jobs’, oftewel dat de daling van het aantal toeristen de oorzaak is van de bevolkingskrimp, maar zoals Hoogstra (2013) al aan gaf zijn de interacties tussen bevolkingsgroei en werkgelegenheidsgroei niet langer eenduidig en niet altijd even makkelijk te vinden. Verder onderzoek zal moeten uitwijzen of het credo ‘people follow jobs’ echt geldt voor Helgoland.

6. Literatuurlijst

Briguglio, L. (1995). Small island developing states and their economic vulnerabilities. *World Development*, 23(9), 1615-1633.

Butler, R.W. (1980). The concept of a tourist area cycle of evolution: implications for management of resources. *Canadian Geographer*, 24, 5-12.

Carlino, G.A. & Mills E.S. (1987). The determinants of county growth. *Journal of regional science*, 27(1), 39-54.

Clark, W.A.V. & Withers, S.D. (1999). Changing Jobs and Changing Houses: Mobility Outcomes of Employment Transitions. *Journal of regional science*, 39(4), 653-673.

Furtmeier, K. (2013). Helgoland Touristik.

Hampton, M.P. & Christensen, J. (2007). Competing industries in islands a new tourism approach. *Annals of tourism research: a social sciences journal*, 34(4), 998-1020.

Hoogstra, G.J. (2012). Gender, Space, and the Location Changes of Jobs and People: A Spatial Simultaneous Equations Analysis. *Geographical analysis: an international journal of theoretical geography*, 44(1), 47-65.

Hoogstra, G.J. (2013). *Location changes of jobs and people: analyses of population-employment interactions and impacts of gender and geography*. Enschede: Ipskamp.

How Stuff Works (2013). *Helgoland*. Geraadpleegd op 10-06-2013 via <http://geography.howstuffworks.com/europe/helgoland.htm>.

Klenosky, D. (2002). The 'Pull' of Tourism Destinations: A Means and Investigation. *Journal of Travel Research*, 40, 385-395.

Macleod, D.V.L. (1999). Tourism and the Globalization of a Canary Island. *Journal of the Royal Anthropological Institute*, 5(3), 443-456.

McElroy, J.L. (2003). Tourism development in Small Islands Across the World. *Geografiska annaler, Series B, Human Geography*, 85(4), 231-242.

Norušis, M.J. (2008). *SPSS 16.0 guide to data analysis*. 16e Editie. Prentice Hall: Upper Saddle River.

Picture My Life (2012). *Helgoland*. Geraadpleegd op 10-06-2013 via <http://www.picturemylife.nl/blogs/helgoland/>.

Ritsema, A. (2010). *Heligoland, Past and Present*. Lulu: Milton Keynes.

Seetanah, B. (2011). Assessing the dynamic economic impact of tourism for island economies. *Annals of tourism research: a social sciences journal*, 38(1), 291-309.

Sinclair, M.T. (1998). Tourism and economic development: A survey. *Journal of Development Studies*, 34(5), 1-51.

Steinnes, D. (1982). Do 'people follow jobs' or do 'jobs follow people'? a causality issue in urban economics. *Urban studies*, 19(2), 187-192.

7. Bijlagen

7.1 Enquête

1. Was ist Ihr Geschlecht?	0 Mann
0 Frau
2. Finden Sie Helgoland leicht zugänglich? (in Abstand und Reisezeit)	0 Ja
0 Nein
0 Keine Kommentare
3. Sind Sie ein Einwohner oder ein Tourist von Helgoland?	0 Einwohner (weiter mit Frage 4)
0 Tourist (weiter mit Frage 10)
4. Arbeiten Sie auf Helgoland?	0 Ja
0 Nein (weiter mit Frage 6)
5. In welchem Arbeitsmöglichkeitssektor arbeiten Sie?	0 Gaststättengewerbe
0 Fischerei/Seefahrt
0 Einzelhandel
0 Sonst, nämlich
6. Sind Sie abhängig von Tourismus?	0 Ja
0 Nein
0 Keine Kommentare
7. Wenn Touristenanzahl abnehmen, verlassen Sie dann Helgoland?	0 Ja
0 Nein
0 Keine Ahnung
8. Was sind die Gründe um auf Helgoland zu bleiben?	
9. Was sind die Gründe um Helgoland zu verlassen?	
10. Warum besuchen Sie Helgoland?
(Mehrere Antworten möglich)	0 Vögel anschauen
0 Natur
0 Strand
0 Tax-free shopping
0 Sonst, nämlich
11. Wie lange bleiben Sie auf Helgoland?	0 1 Tag
0 Einige Tage
0 1 Woche
0 Mehr als 1 Woche
12. Wenn Einrichtungen und Einwohnerzahl abnehmen auf Helgoland, sollen Sie dann Helgoland besuchen?	0 Ja
0 Nein
0 Keine Ahnung

7.2 *Uitwerkingen SPSS*

7.2.1 Geslacht en bereikbaarheid Helgoland

Case Processing Summary

	Cases						
	Valid	Missing	Total				
		N	Percent	N	Percent	N	Percent
Geslacht * Toegankelijkheid		42	71,2%	17	28,8%	59	100,0%

Geslacht * Toegankelijkheid Crosstabulation

	Toegankelijkheid	Total			
		Ja	Nee		
Geslacht	Man	Count	24	2	26
		Expected Count	23,5	2,5	26,0
		% of Total	57,1%	4,8%	61,9%
	Vrouw	Count	14	2	16
		Expected Count	14,5	1,5	16,0
		% of Total	33,3%	4,8%	38,1%
Total	Count	38	4	42	
	Expected Count	38,0	4,0	42,0	
	% of Total	90,5%	9,5%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	,266 ^a	1	,606		
Continuity Correction ^b	,000	1	1,000		
Likelihood Ratio	,259	1	,611		
Fisher's Exact Test				,628	,495
Linear-by-Linear Association	,259	1	,611		
N of Valid Cases	42				

- a. 2 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,52.
 b. Computed only for a 2x2 table

7.2.2 Geslacht en werkzaam op Helgoland

Case Processing Summary

	Cases						
	Valid	Missing	Total				
		N	Percent	N	Percent	N	Percent
Geslacht * Werkzaam?		17	28,3%	43	71,7%	60	100,0%

Geslacht * Werkzaam? Crosstabulation

	Werkzaam ?	Total			
		Ja	Nee		
Geslacht	Man	Count	8	1	9
		Expected	7,4	1,6	9,0
		% of Total	47,1%	5,9%	52,9%
	Vrouw	Count	6	2	8
		Expected	6,6	1,4	8,0
		% of Total	35,3%	11,8%	47,1%
Total	Count	14	3	17	
	Expected Count	14,0	3,0	17,0	
	% of Total	82,4%	17,6%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	,562 ^a	1	,453		
Continuity Correction ^b	,013	1	,910		
Likelihood Ratio	,568	1	,451		

Fisher's Exact Test					,576	,453
Linear-by-Linear Association	,529	1	,467			
N of Valid Cases	17					

- a. 2 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,41.
b. Computed only for a 2x2 table

7.2.3 Geslacht en afhankelijkheid toerisme

Case Processing Summary

	Cases						
	Valid	Missing	Total				
		N	Percent	N	Percent	N	Percent
Geslacht * Afhankelijk toerisme		16	26,7%	44	73,3%	60	100,0%

Geslacht * Afhankelijk toerisme Crosstabulation

	Afhankelijk toerisme	Total			
	Ja	Nee			
Geslacht	Man	Count	7	1	8
		Expected Count	6,0	2,0	8,0
		% of Total	43,8%	6,2%	50,0%
	Vrouw	Count	5	3	8
		Expected Count	6,0	2,0	8,0
		% of Total	31,2%	18,8%	50,0%
Total	Count	12	4	16	
	Expected Count	12,0	4,0	16,0	
	% of Total	75,0%	25,0%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	1,333 ^a	1	,248		
Continuity Correction ^b	,333	1	,564		
Likelihood Ratio	1,381	1	,240		
Fisher's Exact Test				,569	,285
Linear-by-Linear Association	1,250	1	,264		
N of Valid Cases	16				

a. 2 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,00.

b. Computed only for a 2x2 table

7.2.4 Status en bereikbaarheid Helgoland

Case Processing Summary

	Cases						
	Valid	Missing	Total				
		N	Percent	N	Percent	N	Percent
Toerist? * Toegankelijkheid		42	71,2%	17	28,8%	59	100,0%

Toerist? * Toegankelijkheid Crosstabulation

	Toegankelijkheid	Total			
	Ja	Nee			
Toerist?	Inwoner	Count	11	1	12
		Expected Count	10,9	1,1	12,0
		% of Total	26,2%	2,4%	28,6%
	Toerist	Count	27	3	30
		Expected Count	27,1	2,9	30,0
		% of Total	64,3%	7,1%	71,4%

	Count	38	4	42
Total	Expected Count	38,0	4,0	42,0
	% of Total	90,5%	9,5%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	,028 ^a	1	,868		
Continuity Correction ^b	,000	1	1,000		
Likelihood Ratio	,028	1	,866		
Fisher's Exact Test				1,000	,680
Linear-by-Linear Association	,027	1	,870		
N of Valid Cases	42				

a. 2 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,14.

b. Computed only for a 2x2 table

7.2.5 Werkzaam op Helgoland en afhankelijkheid toerisme

Case Processing Summary

	Cases						
	Valid	Missing	Total				
		N	Percent	N	Percent	N	Percent
Werkzaam? * Afhankelijk toerisme		16	27,1%	43	72,9%	59	100,0%

Werkzaam? * Afhankelijk toerisme Crosstabulation

	Afhankelijk toerisme	Total		
	Ja	Nee		
Werkzaam? Ja	Count	12	2	14

Nee	Expected Count	10,5	3,5	14,0
	% of Total	75,0%	12,5%	87,5%
	Count	0	2	2
	Expected Count	1,5	,5	2,0
	% of Total	0,0%	12,5%	12,5%
	Count	12	4	16
Total	Expected Count	12,0	4,0	16,0
	% of Total	75,0%	25,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	6,857 ^a	1	,009		
Continuity Correction ^b	3,048	1	,081		
Likelihood Ratio	6,511	1	,011		
Fisher's Exact Test				,050	,050
Linear-by-Linear Association	6,429	1	,011		
N of Valid Cases	16				

a. 3 cells (75,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,50.

b. Computed only for a 2x2 table

7.2.6 Afhankelijkheid toerisme en vertrekken van Helgoland als toeristen uitblijven

Case Processing Summary

	Cases						
	Valid	Missing	Total				
			N	Percent	N	Percent	N
Afname toerisme *							
Afhankelijk toerisme	11		18,6%	48	81,4%	59	100,0%

Afname toerisme * Afhankelijk toerisme Crosstabulation

		Afhankelijk toerisme	Total		
		Ja	Nee		
Afname toerisme	Ja	Count	8	0	8
		Expected Count	5,8	2,2	8,0
		% of Total	72,7%	0,0%	72,7%
	Nee	Count	0	3	3
		Expected Count	2,2	,8	3,0
		% of Total	0,0%	27,3%	27,3%
Total	Count	8	3	11	
	Expected Count	8,0	3,0	11,0	
	% of Total	72,7%	27,3%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	11,000 ^a	1	,001		
Continuity Correction ^b	6,536	1	,011		
Likelihood Ratio	12,891	1	,000		
Fisher's Exact Test				,006	,006
Linear-by-Linear Association	10,000	1	,002		
N of Valid Cases	11				

a. 3 cells (75,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,82.

b. Computed only for a 2x2 table

7.2.7 Werkgelegenheidssector en afhankelijkheid toerisme

Case Processing Summary

	Cases						
	Valid	Missing	Total				
		N	Percent	N	Percent	N	Percent
Werkgelegenheidssector * Afhankelijk toerisme		14	23,7%	45	76,3%	59	100,0%

Werkgelegenheidssector * Afhankelijk toerisme Crosstabulation

	Afhankelijk toerisme	Total			
	Ja	Nee			
Werkgelegenheidssector	Horeca	Count	5	0	5
		Expected Count	4,3	,7	5,0
		% of Total	35,7%	0,0%	35,7%
	Visserij/zeevaart	Count	2	1	3
		Expected Count	2,6	,4	3,0
		% of Total	14,3%	7,1%	21,4%
	Detailhandel	Count	5	0	5
		Expected Count	4,3	,7	5,0
		% of Total	35,7%	0,0%	35,7%
	Anders	Count	0	1	1
		Expected Count	,9	,1	1,0
		% of Total	0,0%	7,1%	7,1%
Total	Count	12	2	14	
	Expected Count	12,0	2,0	14,0	
	% of Total	85,7%	14,3%	100,0%	